

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему «Формування врожайності та якості насіння чорнушки посівної і дамаської залежно від елементів технології вирощування в умовах Полісся» здобувача ступеня доктора філософії за спеціальністю 201 Агронімія (галузь знань 20 – Аграрні науки та продовольство)
Дроздової Анни Андріївни

За результатами розгляду дисертації та наукових публікацій здобувача, а також за підсумками публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення на розширеному засіданні кафедри технологій у рослинництві (протокол № 21 від 17.05.2024) встановлено наступне.

Актуальність теми дисертації. Дисертаційна робота А. А. Дроздової виконана на актуальну тему – «Формування врожайності та якості насіння чорнушки посівної і дамаської залежно від елементів технології вирощування в умовах Полісся», оскільки на ринку лікарської сировини спостерігається дефіцит насіння чорнушки, технологія вирощування якої потребує удосконалення. Тому у дисертаційній роботі теоретично обґрунтовано та експериментально досліджено наукову і практичну проблему щодо удосконалення елементів сортової технології вирощування чорнушки посівної і чорнушки дамаської, на основі яких уперше для умов Полісся встановлено потенційну продуктивність сортів і оптимальний спосіб сівби.

Мета і завдання дослідження: Установлення закономірностей формування урожайності насіння та якості лікарської рослинної сировини чорнушки посівної і чорнушки дамаської залежно від елементів технології вирощування в умовах Полісся України.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання:

- ✓ встановити особливості росту і розвитку рослин чорнушки посівної і дамаської залежно від способів сівби і сортових особливостей;
- ✓ виявити тривалість вегетаційного і міжфазних періодів у рослин обох видів чорнушки та їх сортового складу;
- ✓ встановити вплив елементів технології вирощування на формування основних біометричних показників рослин чорнушки посівної і чорнушки дамаської;
- ✓ виявити продуктивність рослин і потенційний рівень врожайності насіння чорнушки посівної і дамаської залежно від досліджуваних факторів та гідротермічних умов;
- ✓ дослідити якість лікарської сировини чорнушки посівної і чорнушки дамаської залежно від способів сівби і сортових особливостей;
- ✓ провести енергетичну та економічну оцінку ефективності технологій вирощування чорнушки посівної і дамаської в умовах Полісся.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Наукові дослідження за темою дисертаційної роботи були складовою частиною науково-тематичних планів Поліського національного університету, які виконувалися на кафедрі технологій у рослинництві за темами НДР «Антропогенна трансформація фітоценозів Полісся та оцінка інноваційних елементів технології вирощування польових і плодкових культур» (2017–2021 рр., державний реєстраційний номер 0116U008153); «Формування врожайності та якості насіння чорнушки посівної залежно від елементів технології вирощування у умовах зони Полісся»; (2020–2024 рр., державний реєстраційний номер 0121U108165).

Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів та вирішенні конкретного наукового завдання. Дисертаційна робота Анни Дроздової є самостійною завершеною науковою працею. Автором сумісно з науковим керівником розроблена програма досліджень, особисто опрацьовані вітчизняні і зарубіжні наукові джерела, науково обґрунтована методика постановки польових і лабораторних досліджень, проведена статистична обробка даних, на основі яких підготовлена експериментальна частина роботи, інтерпретовані і апробовані одержані результати досліджень, здійснено наукове впровадження та супровід результатів у виробництво та освітній процес. Наукові публікації за темою дисертації підготовлені самостійно та у співавторстві.

Достовірність та обґрунтованість запропонованих здобувачем положень, висновків та рекомендацій забезпечується коректністю постановки завдань, застосуванням польових, експериментальних, математичних та статистичних методів дослідження. Отримані результати досліджень підтверджено високим науково-методичним рівнем їх проведення та апробацією на конференціях. Польові дослідження проводили на дослідних ділянках ботанічного саду Поліського національного університету. Ґрунт дослідних ділянок – дерновий середньо-суглинковий, на карбонатних породах з вмістом гумусу – 3,07%. Висновки та рекомендації виробництву обґрунтовані експериментальними даними та їх перевіркою у виробничих умовах Полісся і Лісостепу північного, сформовані досить конкретно і мають певне теоретичне та практичне значення. Результати досліджень достовірні, опрацьовані статистично, підтверджуються первинною документацією.

Наукова новизна основних результатів дослідження.

Уперше для умов Полісся:

- ✓ досліджено та описано два види чорнушки – чорнушка посівна (*Nigella sativa* L.) і чорнушка дамаська (*Nigella damascena* L.);
- ✓ встановлена тривалість вегетаційного і міжфазних періодів у рослин обох видів чорнушки за їх сортового складу: чорнушки посівної – Іволга і Діана та чорнушки дамаської – Чарівниця і Диметра;
- ✓ вивчено і обґрунтовано вплив елементів технології вирощування на формування основних біометричних показників рослин чорнушки

посівної і чорнушки дамаської (густота рослин, висота, кількість пагонів, суцвіть, тривалість формування коробочок);

- ✓ обґрунтовано фізіологічні особливості формування та реалізації генетичного потенціалу показників урожайності насіння чорнушки посівної і дамаської за ширини міжрядь і сортів;
- ✓ встановлено та оцінено жирнокислотний склад олії і біохімічний склад насіння сортів чорнушки посівної та дамаської.

Удосконалено:

- ✓ способи сівби чорнушки посівної і дамаської за різної ширини міжрядь у різні, за гідротермічними умовами, роки вирощування на дерновому середньо-суглинковому, на карбонатних породах, ґрунті;
- ✓ технологію вирощування чорнушки посівної і дамаської шляхом підбору адаптивних сортів.

Набули подальшого розвитку:

- ✓ наукові положення щодо особливостей проходження процесів росту і розвитку рослин, формування продуктивності чорнушки посівної і дамаської залежно від гідротермічних умов та досліджуваних факторів;
- ✓ теоретичні положення щодо значення і якості лікарської сировини та удосконалення технологій вирощування чорнушки посівної і чорнушки дамаської.

Наукова і практична цінність результатів дослідження. Удосконалено елементи вирощування чорнушки посівної і дамаської в зоні Полісся. Досліджені способи сівби, які забезпечують в поліському регіоні України одержання насіння чорнушки посівної сорт Іволга у межах – 1,42 – 1,84 т/га, сорт Діана – 1,18–1,46 т/га та чорнушки дамаської сорт Чарівниця – 1,28–1,48 т/га, сорт Диметра – 1,17–1,52 т/га. Вирощування чорнушки посівної і дамаської за стрічковим способом сівби забезпечує максимальну урожайність насіння та найбільший умовно чистий прибуток і рентабельність. Результати досліджень були впроваджені: в умовах ПСП «Полісся» Бердичівського району, с. В. Незгірці, Житомирської області; ТОВ «Еліта агро Ч.В.В.» Чуднівського району, с. П'ятка, Житомирської області; ФГ «Агрісем» Бердичівського району, с. Антопіль, Житомирської області на площі 3 га, де приріст врожайності насіння залежно від сортів і способів сівби становив 0,4–0,9 т/га. Результати досліджень щодо підбору високопродуктивних і адаптивних сортів чорнушки посівної і дамаської, оптимального способу їх сівби використовуються під час лекцій та проведення практичних занять при підготовці студентів ОС «Бакалавр», «Магістр» зі спеціальностей 201 «Агрономія» та 203 «Садівництво та виноградарство».

Повнота опублікування результатів дослідження та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та захищених за темою дисертації.

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Дроздова А.А., Мойсієнко В.В. Жирнокислотний склад насіння чорнушки (*Nigella L.*) залежно від видових та сортових особливостей. *Таврійський науковий вісник* № 129, 2023. С. 79–86. DOI <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2023.129.11>
2. Дроздова А. А., Мойсієнко В.В. Особливості росту і розвитку рослин чорнушки (*Nigella L.*) залежно від елементів технології вирощування. *Таврійський науковий вісник*. № 132, 2023. С. 59-65. DOI <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2023.132.8>
3. Дроздова А. А., Мойсієнко В.В. Формування врожайності та якості насіння видів чорнушки залежно від елементів технології вирощування. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2024. Вип. 75 (1). С. 56–66. DOI: [https://doi.org/10.32636/01308521.2024-\(75\)-1-5](https://doi.org/10.32636/01308521.2024-(75)-1-5)

2. Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

4. Дроздова А. А., Мойсієнко В. В. Лікарські властивості та використання чорнушки посівної в Україні. *Актуальні проблеми землеробської галузі та шляхи їх вирішення* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 09–11 грудня 2020 р. Миколаїв : МНАУ, 2020. С. 29–31.
5. Дроздова А. А., Мойсієнко В. В. Чорнушка посівна як перспективна нішева культура в Україні. *Сучасні тенденції розвитку галузі землеробства: проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 3-4 черв. 2021 р. Житомир : Поліський нац. університет, 2021. С. 44–47.
6. Дроздова А. А., Мойсієнко В. В. Амінокислотний склад насіння сортів та видів рослин роду *Nigella L.* *Іноваційні технології у рослинництві: проблеми та їх вирішення* : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. присвяч. 100-річчю від дня заснування агрономічного ф-ту, 2-3 червня 2022 р. Житомир : Поліський нац. університет, 2022. С. 57–62.
7. Дроздова А. А., Мойсієнко В. В. Морфологічна та господарська характеристика *Nigella sativa L.* сорту Іволга. *Сучасні тенденції розвитку галузі землеробства: проблеми та шляхи їх вирішення* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 8-9 черв. 2023 р. Житомир : Поліський нац. університет, 2023. С. 35–37.
8. Дроздова А. А. Порівняльна характеристика видів *Nigella L.* за Дроздова А. А. Порівняльна характеристика видів *Nigella L.* за біометричними показниками. *Актуальні проблеми агропромислового виробництва України: виклики і шляхи розвитку в умовах війни і повоєнної відбудови* : матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конференції молодих вчених (с. Оброшине, 23 листоп. 2023 р.). Львів : Оброшине, 2023. С. 43–45.
9. Дроздова А. А. Енергетична та економічна оцінка вирощування чорнушки посівної і чорнушки дамаської. *Перспективні напрями наукових досліджень лікарських і ефіроолійних культур* : матеріали Всеукр. наук.-

практ. конф. (25 березня 2024 р.) / ДСЛР ІАП НААН. Лубни : Інтер Парк, 2024. С. 60–62.

3. Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

10. Дроздова А. А., Мойсієнко В. В. *Nigella L.* як цінна медоносна культура. *Стратегія і тактика вирішення проблем здоров'я фітоценозів* : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 6 квітня 2023 р. Житомир : Поліський нац. університет, 2023. С. 65–69.
11. Дроздова А. А. Лікарські фітоценози Полісся. *Наукові читання 2023. Інноваційні підходи формування та функціонування сталих фітоценозів* : зб. тез доповідей наук.-практ. конф., 23 травня 2023 р. Житомир : Поліський нац. університет, 2023. С. 57–60.
12. Дроздова А. А. Захист лікарських рослин від шкідливих організмів. *Сучасні аспекти вирішення проблем у захисті і карантині рослин* : матеріали наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і фахівців у сфері захисту і карантину рослин (25 лютого 2021 р.). Житомир : Поліський нац. університет, 2021. С. 24–26.

Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах. Результати досліджень отримали схвалення та визнання на науково-практичних Міжнародних, Всеукраїнських та регіональних конференціях, які відбувалися впродовж 2020–2024 рр. Результати досліджень з обраної тематики опубліковані і отримали схвалення на ряді науково-практичних конференцій, а саме, на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми землеробської галузі та шляхи їх вирішення», 09–11 грудня 2020 р. Миколаїв; Науково-практичній конференції здобувачів вищої освіти і фахівців у сфері захисту і карантину рослин «Сучасні аспекти вирішення проблем у захисті і карантині рослин», 25 лютого 2021 р. Житомир; на II Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку галузі землеробства: проблеми та шляхи їх вирішення», 3–4 черв. 2021 р. Житомир; на III Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 100-річчю агрономічного факультету Поліського національного університету «Інноваційні технології у рослинництві: проблеми та їх вирішення», 2–3 червня 2022 р. Житомир; на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Стратегія і тактика вирішення проблем здоров'я фітоценозів», 6 квітня 2023 р. Житомир; на науково-практичній конференції «Інноваційні підходи формування та функціонування сталих фітоценозів», 23 травня 2023 р. Житомир; на III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку галузі землеробства: проблеми та шляхи їх вирішення», 8–9 черв. 2023 р. Житомир; на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми агропромислового виробництва України: виклики і шляхи розвитку в умовах війни і повоєнної відбудови», 23 листопада 2023 р., Львів-Оброшине; на Всеукраїнській науково-практичній конференції

«Перспективні напрями наукових досліджень лікарських і ефіроолійних культур», 25 березня 2024 р. Лубни.

Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності.

Дисертаційна робота викладена на 225 сторінках комп'ютерного тексту, містить анотацію, вступ, 5 розділів, висновки, рекомендації виробництву, список використаних джерел та додатки. Робота містить значну кількість табличного матеріалу – 26 шт., ілюстрована рисунками та графіками в обсязі 38 шт. Список використаних джерел налічує 222 найменування, з них 123 латиницею. Матеріали дисертації викладено послідовно у формально-логічний спосіб з дотриманням державної мови та наукового стилю викладання.

Відповідність дисертації зазначеній спеціальності. Дисертаційна робота, наукові публікації, висновки та пропозиції виробництву відповідають спеціальності 201 Агрономія.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Дисертаційна робота здобувача Дроздової Анни Андріївни на тему: «Формування врожайності та якості насіння чорнушки посівної і дамаської залежно від елементів технології вирощування в умовах Полісся» за спеціальністю 201 Агрономія відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Головуючий на засіданні,
доктор с.-г. наук, професор

Віктор ДІДОРА

